

Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского
Серия «Юридические науки». Том 26 (65). 2013. № 2-1 (Ч. 2). С. 121-127.

УДК 342.9:341.1

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ В БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН

Стукаленко О. В.

*Одеський інститут фінансів українського
державного університету фінансів та міжнародної торгівлі, м. Одеса, Україна*

У статті здійснюється аналіз норм, що регулюють будівельну сферу щодо стандартизації будівельної продукції. Піднімається питання необхідності реформування будівельного законодавства України та окреслені можливі шляхи цього реформування. Автор аналізує питання, пов'язане з законодавством в будівельній сфері, здійснює порівняльний аналіз вітчизняних правових норм і європейських щодо стандартизації будівельної продукції.

На підставі здійсненого аналізу автор визначає шляхи підвищення ефективності законодавством в будівельній сфері.

Ключові слова: будівельна галузь, будівельне законодавство, міжнародні стандарти, стандартизація.

Постановка проблеми. Актуальність теми зумовлена тим, що успішність діяльності різних суб'єктів господарювання на внутрішньому і зовнішньому ринках цілком залежить від того, якою мірою їх продукція або послуги відповідають стандартам якості. Тому проблема забезпечення і підвищення якості продукції актуальна і від її вирішення значною мірою залежать ефективність діяльності і національної економіки. З роками з'являються нові методи виробництва і матеріали, що спричинює заміну старих стандартів новими. Основна мета цього безперервного процесу – створювати на будь-якому етапі економічного розвитку суспільства якісні вироби [1]. Тому процес перегляду, узгодження норм, пов'язаних зі стандартизацією продукції взагалі та будівельної зокрема, буде здійснюватися постійно. Зараз в Україні триває перегляд діючих державних будівельних норм, як колишнього СРСР, так і прийнятих за час незалежності України, які не відповідають вимогам сучасного законодавства. Перегляд цих документів, як того вимагає відповідна державна програма, повинен бути завершений до 2015 року. Усього таких документів налічувалося близько трьохсот. На сьогоднішній день більше 60% з них вже переглянуті або знаходяться в стадії перегляду [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання пов'язане станом законодавчого регулювання стандартизації в Україні в будівельній галузі майже не досліджене і носить фрагментарний характер але від удосконалення відповідної законодавчої бази залежить успішна діяльність будівельної галузі.

Формулювання цілей дослідження. Метою даної статті є аналіз окремих аспектів чинного законодавства, що регулює стандартизацію будівельної продукції, визначення проблем та запропонувати шляхи їх усунення. Відповідно до мети у статті вирішуються такі завдання як: дослідити стан українського законодавства в будівельній

сфері стосовно стандартизації продукції; вивчити міжнародний досвід та запропонувати шляхи підвищення ефективності законодавства в будівельній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реформування будівельної галузі здійснюється в різних площинах. Одним із напрямків удосконалення правового поля є перегляд стандартів. Ці дії дозволять привести у відповідність до чинного законодавства існуючі норми та розділити на обов'язкові (державні будівельні норми) і добровільні (національні стандарти). Крім того, здійснення заходів з перегляду забезпечить приведення нормативної бази у відповідність з розвитком технологій будівельній галузі. Частина цих стандартів скасують, частину переформатують у державні або галузеві будівельні норми чи національні стандарти або стандарти організації [3]. Враховуючи це, КМ України затвердив план заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики з нормативного забезпечення будівництва в країні на період до 2015 року. Цей План передбачає впровадження системи державних будівельних норм і стандартів, які діятимуть до завершення гармонізації нормативної бази з питань будівництва з нормативною базою ЄС; підвищення питомої ваги до 30% стандартів, гармонізованих зі стандартами ЕС і інше [4].

Світова практика свідчить, що прийняття міждержавних та європейських стандартів як національних є найбільш швидким та економічно вигідним вирішенням питання забезпечення вітчизняної економіки сучасними стандартами. І тому застосування сучасних міжнародних стандартів є одним із дієвих засобів усунення технічних перешкод у торгівлі. Але прийняття міжнародного стандарту як національного ускладнюється, якщо національні правила та традиції стандартизації відрізняються від світових. Для встановлення єдиних правил Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) та Міжнародною електротехнічною комісією (IEC) розроблено настанову ISO/IEC Guide 21-1:2005 [1]. Декретом КМУ «Про стандартизацію і сертифікацію» [1] передбачено, що міжнародні, регіональні та національні стандарти інших країн застосовуються в Україні відповідно до її міжнародних договорів. Якщо міжнародним договором встановлено інші норми, ніж ті, що передбачені Законом України «Про стандартизацію», то застосовуються норми міжнародного договору. Ст. 11 Закону «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» передбачено, що міжнародні та регіональні стандарти приймаються як національні стандарти центральним органом виконавчої влади з питань стандартизації. Отже, перед тим як започаткувати користування в Україні міжнародним чи регіональним стандартом, кожен з них повинен бути прийнятий як національний. Саме прийняття міжнародних та регіональних стандартів як національних в нашій державі розуміється, як гармонізація, що проводиться з 2001 року. Але, на жаль, її темпи залишаються низькими, тому Мінекономрозвитку України була розроблена Концепція впровадження стандартів ЄС методом «обкладинки», яка затверджена наказом від 16.11.2011 № 224 [9]. Відповідно до вимог стандарту ДСТУ 1.7:2001 «Національна стандартизація. Правила і методи прийняття та застосування міжнародних і регіональних стандартів» передбачається прийняття міжнародних і регіональних стандартів на національному рівні, як на національній мові, так і мовою оригіналу (методи «підтвердження», «передруку» та «обкладинки»). За методом «обкладинки» європейський стандарт застосовують мовою оригіналу, до якого повинні бути розро-

блені національні структурні елементи та додатки українською мовою. Але методом «обкладинки» може прийматись обмежене коло стандартів. Необхідно акцентувати увагу, на тому, що розвиток стандартизації нерозривно пов'язаний з управлінням якістю виробництва. Вплив стандартизації на підвищення якості продукції реалізується, як правило, через комплексну розробку стандартів на сировину і матеріали, напівфабрикати, комплектуюче обладнання, оснащення та готову продукцію, а також встановленням у стандартах технологічних вимог і показників якості, єдиних методів випробувань і засобів контролю [1].

Незаперечним є факт, що будівельна галузь відіграє велику роль в економічному розвитку окремих регіонів і країни в цілому, але в даний час вона потребує підтримки. Ця підтримка полягає у спрощенні процедури отримання та узгодження документів, у зменшенні податкового тиску, в більш простому отриманні будь-яких дозволів чи місць під будівництво. Все це є реальною підтримкою будівельної галузі [10]. І, найголовніше, важливою складовою підтримки будівельної галузі є створення державою правових умов для ефективного функціонування цієї галузі.

Світові стандарти традиційно розглядаються як інструмент підвищення економічної ефективності шляхом забезпечення відповідності загальним правилам та вимогам, просування товару на нові ринки за допомогою зниження витрат для виходу на ці ринки, то створення сучасної системи стандартизації в Україні, з урахуванням законодавства ЄС, надасть додаткові можливості підвищення конкурентоспроможності для національних товаровиробників будівельної продукції. Завдяки стандартизації суспільство має можливість свідомо керувати випуском виробів високої якості. Ось чому жодне суспільство не може існувати без технічного законодавства та нормативних документів, які регламентують правила, процеси, методи виготовлення та контролю продукції, а також гарантують безпеку життя, здоров'я і майна людей та навколишнього середовища. Стандартизація саме і є тією діяльністю, яка виконує ці функції. Стандартизація: а) це незамінний засіб забезпечення сумісності, уніфікації, типізації, надійності техніки та інформаційних мереж, норм безпеки й екологічних вимог, єдності характеристик і властивостей якості продукції, робіт, процесів та послуг; б) це діяльність, спрямована на досягнення впорядкованості в певній галузі, що базується на нормативних документах та технічному законодавстві за допомогою встановлення положень для загального використання, тобто стандартів [1].

Оскільки Україна вибрала вектор – євроінтеграція, європейський бізнес певною мірою впливає на шляхи розв'язання організаційних завдань української стандартизації. На превеликий жаль, часто не враховується ступінь розвитку української економіки, а також її готовність до одночасного прийняття великої кількості європейських та міжнародних стандартів.

Однією з проблем українського технічного регулювання є неповна відповідність національної системи технічного регулювання міжнародним та європейським нормам і правилам. Так, у світовій практиці, крім національних стандартів і зведених правил, широко застосовуються інші стандарти – предстандарті, які швидко, за спрощеною схемою розробляють для промисловості, а потім, за результатами практичної адаптації, переводять до рангу національного стандарту. Строк дії предстандарту не перевищує 2-х років. Положення про предстандарті вже кілька років відображено

у законодавстві Білорусі та Росії. Це дозволило прискорити та спростити процедури прийняття міжнародних стандартів як національних. Позитивний досвід сусідів щодо застосування предстандартів може стати в нагоді українській стандартизації для забезпечення наближення національної економічної та соціальної політики до міжнародного та європейського рівня. Тобто це питання залишається актуальним та законодавчо не врегульованим в Україні. Такий стан законодавства в сфері стандартизації не сприяє розвитку будівельної галузі, а навпаки стримує її.

Дуже доцільним буде при створенні українського законодавства з приводу гармонізації будівельних норм вираховувати базові вимоги до будівельних робіт (споруд). Будівельні роботи в цілому та їх окремі частини повинні відповідати своєму цільовому призначенню, враховуючи, зокрема, здоров'я та безпеку залучених осіб впродовж усього життєвого циклу споруд.

Базові стандарти встановлюють організаційно-методичні та загальнотехнічні положення для певної галузі стандартизації, а також терміни та визначення, загальнотехнічні вимоги та правила, норми, що забезпечують впорядкованість, сумісність, взаємозв'язок та взаємоузгодженість різних видів технічної та виробничої діяльності під час розробки, виготовлення, транспортування та утилізації продукції, охорону навколишнього середовища [1].

В європейському законодавстві виділено сім основних вимог до будівельних робіт протягом економічно доцільного періоду експлуатації споруди при умові технічного обслуговування в звичайному об'ємі. До цих базових вимог можливо віднести: 1. *Вимоги до механічних опір та стійкості* передбачають, що будівельні роботи повинні проектуватися та будуватися таким чином, щоб навантаження, яким вони будуть піддаватися під час будівництва та використання, не призводили до наступного: (а) руйнування усєї або частини споруди; або (б) значних деформацій неприпустимого ступеня; або (в) пошкодження інших частин будівельних робіт, арматури або встановленого обладнання в результаті значних деформацій несучих конструкцій; (г) випадкового пошкодження, що не є пропорційним до первісної причини. *Вимоги щодо безпеки у випадку пожежі* передбачають, що будівельні роботи повинні проектуватися та будуватися таким чином, щоб у випадку виникнення пожежі: (а) здатність конструкції витримувати навантаження зберігалася певний розрахований період часу; (б) утворення та розповсюдження вогню і диму в межах будівельних робіт було обмеженим; (в) поширення вогню на сусідні будівельні споруди було обмеженим; (г) мешканці могли покинути будівельні споруди або бути врятовані іншим чином; (г) враховувалась безпека рятувальних груп. 2. *Вимоги щодо гігієни, здоров'я та довкілля* передбачають, що будівельні роботи повинні проектуватися та будуватися таким чином, щоб вони впродовж усього життєвого циклу не становили загрози гігієні, здоров'ю або безпеці робочих, мешканців або сусідів, та не здійснювали надзвичайно сильного впливу, впродовж усього життєвого циклу, на якість довкілля або клімат під час будівництва, використання та знесення. 3. *Вимоги щодо безпеки та доступності користування* передбачають, що будівельні роботи повинні проектуватися та будуватися таким чином, щоб вони не становили неприйнятної загрози аварій або пошкодження при обслуговування та користуванні, як то загрози посковзнутися, впасти, наштовхнутися, обпектися, враження електричним струмом, отримання травм в

результаті вибуху або пограбування. Зокрема, будівельні роботи повинні проектуватися та будуватися з урахуванням доступності та використання інвалідами. 4. *Вимоги щодо захисту від шуму* передбачають, що будівельні роботи повинні проектуватися та будуватися таким чином, щоб шум, який сприймають мешканці або особи, що перебувають поблизу, зводився до рівня, що не загрожує їх здоров'ю та не заважає їм спати, відпочивати та працювати у задовільному стані. 5. *Вимоги щодо збереження енергії та утримання тепла* передбачають, що будівельні споруди та їх установки для обігріву, охолодження, освітлення та вентиляції повинні проектуватися та будуватися таким чином, щоб кількість енергії, яка необхідна для користування ними, була низькою при врахуванні мешканців та кліматичних умов місця розташування. Будівельні роботи також повинні бути енергоефективними, використовувати якомога менше енергії під час будівництва та демонтажу. 6. *Вимоги щодо раціонального використання природних ресурсів* передбачають, що будівельні роботи повинні проектуватися та будуватися таким чином, щоб використання природних ресурсів було раціональним, та зокрема, гарантувало: (а) можливість повторного використання будівельних робіт, їх матеріалів та частин після демонтажу; (б) довговічність будівельних робіт; (в) використання екологічно чистої сировини та вторинних матеріалів у будівельних спорудах.

Висновки. Враховуючи все вище зазначене, можливо зробити наступні висновки. Законодавство України щодо стандартизації будівельної продукції потребує суттєвого оновлення. По-перше, шляхом «інвентаризації» різних нормативних документів із стандартизації так як в Україні діє близько 1,3 тис. нормативних документів державного рівня, а це лише ускладнює роботу. По-друге, прийняти низку нових національних стандартів з урахуванням світового та європейського досвіду. По-третє, наблизити національне будівельне законодавство до європейського рівня за рахунок застосування предстандартів. По-четверте, прийняти міждержавні та європейські стандарти як національні, а це в свою дозволить вирішити питання забезпечення вітчизняної економіки сучасними стандартами. По-п'яте, при гармонізації будівельних норм необхідно враховувати базові вимоги до будівельних робіт(споруд). Все це надасть додаткові можливості підвищення конкурентоспроможності для національних товаровиробників будівельної продукції та дозволить національній будівельній галузі вийти на новий рівень й забезпечити зростання економічного потенціалу держави.

Список літератури:

1. Стандартизація і сертифікація в системі забезпечення якості та конкурентоспроможності // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://www.refsua.com/referat-4378-1.html>.
2. Старі буднорми і стандарти оновлять або скасують // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://kievoblzem.org/int.php?page=1963>.
3. В Україні переглянуть діючі буднорми і стандарти // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://www.budexpert.ua/news/detail/1979>.
4. В Україні переглянуть будівельні норми // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://tsn.ua/groshi/v-ukrayini-pereglyanut-budivelnii-normi.html>.
5. Про стандартизацію і сертифікацію : Декрет Кабінету Міністрів України від 10.05.1993 № 46-93 // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/46-93>.
6. Про стандартизацію : Закон України від 17.05.2001 № 2408-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 31. – Ст. 145.

7. Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності : Закон України від 01.12.2005 № 3164-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 12. – Ст. 101.

8. ISO/IEC Guide 21-1:2005. Regional or national adoption of International Standards and other International Deliverables – Part 1: Adoption of International Standards // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : http://www.iso.org/iso/iso_iec_guide_21-1_2005.pdf.

9. Про затвердження Концепції впровадження стандартів Європейського Союзу за методом «обкладки» : Наказ Міністерства економічного розвитку України від 16.11.2011 № 224 // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-konceptsiyi-vprovadzhenja-standartiv-evro-doc76971.html>.

10. Держава надає реальну підтримку будівельній галузі // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://www.budexpert.ua/news/detail/2003>.

Стукаленко О. В. Административно-правовые аспекты стандартизации строительной отрасли Украины: современное состояние / О. В. Стукаленко // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2013. – Т. 26 (65). № 2-1. – Ч. 2. – С. 121-127.

В статье осуществляется анализ норм, которые регулируют строительную сферу по вопросам стандартизации строительной продукции. Затрагивается вопрос необходимости реформирования строительного законодательства Украины и очерчены возможные пути этого реформирования. Автор анализирует вопросы связанные с законодательством в строительной сфере, осуществляет сравнительный анализ отечественных правовых норм и европейских относительно стандартизации строительной продукции.

На основании осуществленного анализа, автор определяет пути повышения эффективности законодательством в строительной сфере.

Ключевые слова: строительная отрасль, строительное законодательство, международные стандарты.

ADMINISTRATIVE AND LEGAL ASPECTS OF STANDARDIZATION IN CONSTRUCTION FIELD OF UKRAINE: CURRENT STATE

Stukalenko O. V.

*Odessa Institute of Finance of the Ukrainian State University of Finance and
international trade, Odessa, Ukraine*

In this paper an analysis of the rules governing the construction industry to standardize construction products is made. Rises issues need to reform building the Ukraine and outlined possible ways of reforming. Author makes a comparative analysis of domestic law and European standards on construction products.

On the basis of the analysis the author identifies ways to improve legislation in the construction sector. It is noted that standardization enables society to consciously control their economic and technical policies, ensuring production of high quality and production and control production and ensure the safety of life, health and the environment. But in order to standardize perform their functions effectively following steps. Reform legislation of Ukraine in the field of certification of construction products is studied. Apply modern international standards, as one effective means of eliminating technical barriers to trade. Significant change the legal framework should be implemented simultaneously in different planes. First, by «inventory» of different regulations for Standardization (state standards of Ukraine, industry standards, standards of scientific, technical and engineering societies and associations, specifications, standards enterprises). It should be noted that today in Ukraine there are about 1,3 thousand regulations state level, and this only complicates the job. Secondly, the adoption of a number of new national standards based on international and European experience. Thirdly, the use «pre-standards». Fourth, through the adoption of international and European standards as national, and this in turn will allow the most rapid and economical way to solve the issue of the national economy by modern standards. Fifth, with the creation of the Ukrainian legislation in the harmonization of building regulations must take into account the basic requirements for construction works (buildings). This will provide additional opportunities to increase the competitiveness of domestic producers of construction products and allow local construction industry to a new level and ensure economic growth potential.

Key words: construction industry, construction law, international standards and standardization.

Spisok literatury:

1. Standartyzacija i sertyfikacija v systemi zabezpechennja jakosti ta konkurentospromozhnosti // Rezhym dostupu. – [Elektronnyj resurs] : <http://www.refsu.com/referat-4378-1.html>.

2. Stari budnormy i standarty onovljat' abo skasujut' // Rezhym dostupu. – [Elektronnyj resurs] : <http://kievoblzem.org/int.php?page=1963>.
3. V Ukraini peregljanut' dijuchi budnormy i standarty // Rezhym dostupu. – [Elektronnyj resurs] : <http://www.budexpert.ua/news/detail/1979>.
4. V Ukraini peregljanut' budivel'ni normy // Rezhym dostupu. – [Elektronnyj resurs] : <http://tsn.ua/groshi/v-ukrayini-pereglyanut-budivelni-normi.html>.
5. Pro standartyzaciju i sertyfikaciju : Dekret Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.05.1993 № 46-93 // Rezhym dostupu. – [Elektronnyj resurs] : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/46-93>.
6. Pro standartyzaciju : Zakon Ukrainy vid 17.05.2001 № 2408-III // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2001. – № 31. – St. 145.
7. Pro standarty, tehnicni reglamenti ta procedury ocinky vidpovidnosti : Zakon Ukrainy vid 01.12.2005 № 3164-IV // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy. – 2006. – № 12. – St. 101.
8. ISO/IEC Guide 21-1:2005. Regional or national adoption of International Standards and other International Deliverables – Part 1: Adoption of International Standards // Rezhym dostupu. – [Elektronnyj resurs] : http://www.iso.org/iso/iso_iec_guide_21-1_2005.pdf.
9. Pro zatverdzhennja Konceptii' vprovadzhennja standartiv Jevropejs'kogo Sojuzu za metodom «obkladynky» : Nakaz Minekonomrozvytku Ukrainy vid 16.11.2011 № 224 // Rezhym dostupu. – [Elektronnyj resurs] : <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-konceptiyi-vprovadzhennja-standartiv-evro-doc76971.html>.
10. Derzhava nadaje real'nu pidtrymku budivel'nij galuzi // Rezhym dostupu. – [Elektronnyj resurs] : <http://www.budexpert.ua/news/detail/2003>.